

MAGYAR ÖRÖKSÉG

104. díjátadó ünnepség

2023. március 25.

MTA

**Magyar Örökség és
Európa Egyesület**

Magyar Örökség és Európa Egyesület
1114 Budapest, Bartók Béla út 59.
magyarorokseg1995@gmail.com
Tel.: +36 30 9416-202
www.magyarorokseg.hu

Javaslatokat kérjük küldjék a fenti email címre!

MEGHÍVÓ

MAGYAR ÖRÖKSÉG

104. díjátadó ünnepségre

A díjátadás időpontja: **2023. március 25.** (szombat), **de. 11.00 óra**
A díjátadás helyszíne: **Magyar Tudományos Akadémia Díszterme**
(1051 Budapest, Széchenyi István tér 9. I. em.)

Kitüntetésben részesülnek díjátadás sorrendjében:

Tőzsér Árpád irodalmi életműve

Laudátor: Kövesdi Károly költő, író, publicista, műfordító (Felvidék)

Gróf Bethlen István nemzetmentő politikája

Laudátor: Raffay Ernő történész, politikus

Kocsis Zoltán zeneművészete

Laudátor: Eckhardt Gábor zongoraművész, pedagógus

Tamás Menyhért írói munkássága

Laudátor: Sára Ernő grafikus művész, akadémikus, a MMA rendes tagja

Réti József kiemelkedő énekművészete

Laudátor: Ókovács Szilveszter a Magyar Állami Operaház főigazgatója

Döbrentei Kornél költészete

*Laudátor: Takaró Mihály József Attila-díjas író, irodalomtörténész,
tanár*

Szigetvári Várbaráti Kör honismereti, tudományos ismeretterjesztő
tevékenysége, a Zrínyi-kultusz határok nélküli ápolása

*Laudátor: Csikány Tamás dandártábornok, hadtörténész,
egyetemi tanár*

Magyar Örökség 2023. március

Köszöntő: prof. Dr. Klinghammer István a MÖD Bírálóbizottság elnöke

A jó tanár feladata... a változó iskola

A jövőnk olyan lesz, amilyent a ma iskolájából kikerülő fiatalok teremtenek. Ezért fontos a tanítás és a tanulás. A nemzet jövője az iskolákban dől el.

Az elmúlt évszázadokban kialakult oktatási rendszer lassan változott, hosszú ideig időt álló volt. A 20. század második fele azonban gyors és óriási változást hozott az ismeretekben. A természettudományok – a fizika, kémia, biológia – robbanásszerű fejlődése, a mikroelektronika forradalma a digitális technológiával és eszközeivel, szétfeszítette a korábbi tanterveket, hiszen az új ismereteket be kellett építeni a humán tudományok uralta oktatásba.

A gyerekek terhelhetősége azonban véges, ezért át kell szerkeszteni a korábbi tanterveket, hogy helyet kapjanak benne a mindennapi életben fontos új ismeretek. Az új tudás módszertani átadásánál pedig figyelembe kell venni a tanulók életkorától függő absztraháló képességet is. Megváltozott az oktatás, és így az iskolák szerkezete is. Ez történik a világban.

Az új tudás – használva az információátadás, az internet, a képernyős vizualizáció módszereit – folyamatosan épül be az iskolai oktatásba. Ezt a folyamatot a változó tanárképzés, a tanár-továbbképzés és az önképzés biztosítja.

*

A tanárság a latin ars értelmében nevezhető mesterségnek. A szó teljes jelentéstartományában ugyanis egyszerre jelent képességet, tehetséget, művészetet, mesterséget, tudományt, eljárást, de még furfangot is. ... A tanár kulturális dominanciával rendelkezik, – az a kultúrakincs, amelyet a pedagógus visz egy közösségbe, igen fontos tényező. A pedagógusi állás társadalmi státusz. Ahol a legjobbak választják a társadalmi megbecsülésnek örvendő pedagógusi hivatást, ott – de csak ott - térül meg, szinte azonnal és kamatosan, az oktatás fejlesztésére szánt összeg.

Úgy kell tanítani, ahogy a jeles magyar pedagógus, Karácsony Sándor ajánlotta: minden tanítvány homlokán megkeresni a titkos bélyeget, amellyel az illető a Széppel van eljegyezve, megkeresni eszüket-szívüket kinyitó kulcsot, és kitárni a tudás, a fejlődés és önfejlesztés kapuját.

Nemzetközi vizsgálat bizonyítja, hogy a sikeres és sikertelen oktatási rendszerek között a döntő különbség a tanári kar minőségében rejlik

*

A nagy kérdés: hogyan lehet segíteni a köz érdekét szolgáló, nagy szellemi vagyont birtokló oktatási intézményeket, és hogyan lehet bennük megerősíteni a minőséget, az értékes emberi erőnyeket képviselő pedagógusközösségeket.

Trefort Ágoston miniszter az 1883. évi parlamenti vitában, az akkor éppen bevezetendő oktatási reformról tartott expozéjában máig ható érvénnyel jelentette ki, ezen „tisztn a helyes módszer és a tanárok okossága és helyes eljárása által lehet segíteni”.

Ezzel kapcsolatban négy gondolatot ajánlunk a jó tanárok figyelmébe: Az első gondolat a korszerűség. Az alapvető cél széles szakképzési profiljaik szilárd elméleti megalapozása, korszerű ismeretek és szemlélet elsajátítása. Követelmény a választott szakterület alkotó művelésére való folyamatos felkészülés. Ez folyamatos önképzést igényel.

A második gondolat a nyitottság. Ez két részből áll. A szakmai nyitottság a tanároktól választott tudományterületük nemzetközi fejlődésével való cselekvő együttműködést igényli. A társadalmi nyitottság pedig hivatástudatot, társadalmi problémáink iránti érdeklődést, a jelentős célkitűzések ismeretét és megoldásukban való szerepvállalást igényli.

A harmadik gondolat az értékörzés. A tudomány eredményeit nem kell minden generációnak újra és újra felfedezni. Ez a kapott örökségünk, úgy, mint a nemzeti kultúránk. Így kapcsolódik egymásba múlt és jelen, és ezek ismeretére, mint szilárd alapra épül jövőt alapozó oktató tevékenységül. Az iskolában a jobbításra kell törekedni.

A negyedik gondolat a minőség követelménye. Ez mondhatni korparancs. Tanáraink számára az egyik fő megoldandó kérdés a mindenáron való színvonalemelés. Most kötelesek vagyunk mintegy vizsgázni abból, hogy az iskolában meg tudjuk-e válaszolni a minőség új kérdéseit is. A jó tanártól a diákok az önzetlenségre és a szolgálatetika szépségére is példát kapnak. „Azt a tanítót böcsüli nagyra Isten, aki cselekszi, amit tanít, és mind nyelvét, mind pennáját szíve gyökerének téntájába mártván, úgy szól, mint szíve járása vagyon” – írja az egyetemalapító Pázmány Péter.

*

És még valami a jó tanár figyelmébe! Platon az „Állam” című könyvében – Szokratészt megidézve – az emberi lélek három részéről ír. A vágyak és az értelem mellett van egy harmadik, a thymosz, amely a tanítványok általi elismerést, a megbecsülést és az önbecsülést foglalja magában. Valójában vágyunk mások megbecsülésére, ez a forrása önbecsülésünknek, de „vannak helyzetek, amelyekben fáradságunk jutalma azon meggyőződésünk, hogy kötelességünket teljesítettük” – szól Eötvös Loránd rektori szava.

Klinghammer István

Egy nagyívű költői életmű - Tózsér Árpád köszöntése

Nehéz a laudátor dolga, ha olyan szerteágazó költői életművet próbál méltatni, mint amilyen a Tózsér Árpádé. Aki saját alkotásán túl generációkra volt hatással, s akkor még nem szóltunk az esszéíróról, a szerkesztőről, a tanárról és sok alteregóról, akik a terjedelem szűkössége miatt most értelemszerűen a háttérbe szorulnak. Felvidéki irodalmi Kossuth-díjasunk portréja ugyanis annyira sokrétű, hogy vázlatos felskiccelése is lehetetlen vállalkozásnak tűnik. Nem is tisztem, nem is akarok ezzel senkit terhelni.

De nyúlunk vissza kissé az időben. A második világháború után, a jogfosztottság, a lakosságcsere, a kitelepítések és más meghurcoltatások éveinek forgatagában az ismételten elcsatolt Felvidék magyarságának látszólag a legkisebb gondja is nagyobb volt annál, lesz-e kultúra és írásbeliség Pozsonytól Királyhelmezig, amikor magának a szülőföldön maradásnak, a puszta létnek a ténye forgott kockán. Nem csoda, hogy évtizedek múlva az irodalomtörténetben gyakran megfogalmazódott: a felvidéki magyar irodalomnak szinte a semmiből kellett újra indulnia.

Ennek a sokáig uralkodó premisszának az igazsága természetesen nem ilyen egyértelmű. Hiszen, ha szellemi műhelyek, katedrák, lapok, könyvkiadók sokáig nem is voltak, a könyvek azért ott sorakoztak a polcokon. Homérosz és Shakespeare akkor is megvolt, akárcsak Balassi vagy a Nyugat több nemzedékének kötetei, Ady költészetében ugyanúgy el lehetett merülni, mint a régi kiadású Wass Albert vagy Szabó Dezső prózájában. A felvidéki irodalom lassú eszmélésének sokkal többet ártott a riadalmas, a kényszerű némaságot követő személyi kultusz és a vaskalapos kommunista ideológia, amelynek többé-kevésbé mindenki kénytelen volt megfelelni. Így ragadt sokáig a sárban az irodalom szekere. Ennek a szellemi igénytelenségnek vagy inkább kicsinységnek, másodlagosságnak, a periferikus gondolkodásnak üzent hadat Tózsér Árpád.

A pályája elején romantikus húrokat pengető lázadó szerencsére nem maradt meg a népi, romantikus poézisnél, hanem korszakról korszakra építkezett. Modern, korszerű és mégis hagyománytisztelő költészete a bizonyíték arra, hogy a divatok nem feltétlenül ölik meg a klasszikust, de képesek szimbiózisban élni egymással, egymást termékenyítve gazdagítják világképünket, emelik az egyetemes kultúra magasába a lokális üzenetét, anélkül, hogy az provinciális maradna.

Így jutott el költőnk a gömöri provinciától az egyetemesig, a népiestől a posztmodernig. Itt azonban álljunk meg egy pillanatra. A Tózsért posztmodern költőnek tartó irodalomkritika és -történet nagy tévedése, amikor a posztmodern műfajokat a fejlődés csúcsának, a líra meghaladhatatlan kvintesszenciájának tartják. A Gömörpéterfaláról induló (s gömöriségét soha meg nem tagadó) költő messze jár azoktól a „szellemi magaslatoktól”, amilyeneket ez a minden szépséget, hagyományt, az évszázadokig épült irodalomeszményt leváltani

próbáló, köldöknézegető attitűd valaha is magából kitermelt.

Jó, ha tudjuk, sőt akár a kéménybe is felírhatjuk: Tözsér a modernség kedvéért nem mondott le semmiről! A szülőföldet, a hagyományt és az egyetemes európai kultúra értékeit egyaránt ötvözi műveiben. Sokkal inkább poeta doctus, mint vendégszövegek egybeszerkesztője. Még ha egyesek számára úgy is tűnhet, hogy Tözsér Árpád írói pályája szinte lineárisan, egyenes vonalban tartott a „posztmodern teljessége” felé, ez így nem igaz.

Egyik kritikusa nem kevesebbet állít, mint hogy a Tözsér-líra fokozatai a következők: népies líra, népies expresszionizmus, tárgyias líra, majd ezekhez társultak az avantgárd és neoavantgárd hatások, hogy mindez végül a posztmodern csúcsein érje el a boldog kiteljesedést. Nos, ez úgy marhaság, ahogy van. Közéleti hasonlattal élve, ez legalább olyan félreértése a lényegnek, mint az a bizonyos fukuyamai libertáriánus jövendölés a történelem liberális befejezettségéről, amit napjaink világtörténete véresen és csúfosan cáfol.

Tözsér Árpád lírája ennél sokkal összetettebb, maga az alkotó több regisztert megszólaltató költő. Hol indulatos, hol lakonikusan bölcs, egyszer ironikus, máskor pátoszba mártja a tollát, de mindannyiszor kitetszik a félreérthetetlen szándék, ami nem más, mint az igényesség. Eszköztárát tekintve olyan kimeríthetetlen alkotója a magyar lírának, amilyen komplexitást nagyon kevesen voltak képesek elérni. Tözsér Árpád költészetének, amely valamennyiünk értékes kincse, méltán ott a helye a magyarság szellemi égboltján.

Engedtessek meg négy sort idéznem *A költő s a pálma* című verséből:
„Suttog torok és nyelv nélkül,
s néz ezredévek nevében:
egyszerre látja a legvégül-t
s a gyökereket a földkori éjben.”

A díjazottnak gratulálok!

Kövesdi Károly

Gróf Bethlen István laudatioja

Gróf Bethlen István mezőgazdász, jogász és politikus, a magyar református arisztokrácia színe-virága 1874-ben született az erdélyi Gernyeszegen, s 1946-ban hunyt el a Szovjetunióban. 1901-től országgyűlési képviselő, 1921 és 1931 között miniszterelnök, a Magyar Királyság újjáépítője.

Élete célja az volt, hogy megerősítse az egységes, integer és magyar Magyarországot. Ebből a szempontból élete két nagy részre tagolódik.

A Trianon előtti évtizedekben az alábbi feladatokat végezte el: 1902-ben részt vesz a tusnádfürdői székely kongresszuson. Célja a liberális kormányok által elhanyagolt Székelyföld fejlesztése. 1904-től erdélyi mezőgazdasági szövetkezeteket alapít (tejszövetkezet, értékesítési láncok stb.). Marosvásárhelyen létrehozza 40 szervezetből a Székely Társaságok Szövetségét.

1904-1907 között vasútépítési programot kezdeményez a Mezőségen. 1906-1907-ben a Magyar Gazdás Értékesítő Szövetkezetének elnöke. 1912-ben sürgeti egy erdélyi földhitelintézet fölállítást. 1913. decemberében megalakítja az Erdélyi Szövetséget. 1918 őszén kritizálja Jásziék „keleti Svájc” tervét. 1918 október 25-én hazautazik Erdélybe, ahol helyi románok föl akarják koncolni őt és családját. A nádason keresztül menekül.

A Trianon utáni évtizedekben először a bécsi Anti-Bolsevista Comité vezetője, majd tagja az Etelközi Szövetségnek. 1921. áprilisától a Magyar Királyság miniszterelnökéként az alábbi, sorsdöntő feladatok végzi el: legfontosabb feladatának a csonka ország stabilizálását tekinti. Ez a 20. század egyik legnagyobb államférfija, Horthy kormányzó támogatásával sikerül. Magyarország ismét királyság, nemzetközi helyzete tragikus, azonban Bethlen gróf eléri, hogy Magyarország a Nemzetek Szövetsége tagja lehessen. Stabilizálja az államhatárokat, a szerbeké nem lesz a Balaton, nem lesz román folyó a Tisza. Bethlen gróf a Magyar Királyságot a kialakuló nemzetközi rendbe illeszti. A belső stabilitást a politikában hozza létre erős kormánypárt, az Egységes Párt megalkotásával. Az 1922. februári választásokon létre hozza az erős Nemzetgyűlést. Belpolitikája az ún. „irányított demokrácia” elvére alapul. A szociáldemokratákkal 1921-ben paktumot köt, amelyben engedélyezi a szocdem párt működését, de nem engedi a politikai célú sztrájkokat. Üldözi a kommunistákat, akikkel megtelnek a kisebb börtönök. 1926-27-ben országgyűlési reformot hajt végre, ismét lesz Felsőház, amelybe nagypolgárok, a középrétegek és a főhivatalnokok is bekerülnek. Egyszóval megalakítja a konzervatív Magyarországot. Az 1926. decemberi választásokon Bethlen gróf pártja a szövetségeseivel együtt 77 %-os többséget szerez. Három társadalmi csoportra támaszkodik: az arisztokráciára, a nagypolgárságra és az úri középosztályra. Trianon után hat évvel: a Magyar Királyság működik.

Ezekutánkövetkezik apénzügyi-gazdasági-társadalmi helyzetkonszolidálása: 1927-28-ban megalakítja az Országos Társadalombiztosítási Intézetet; az 1827:21. törvénnyel bevezeti a betegségi- és balesetbiztosítás modern formáját; a biztosítottak szociális kedvezményeit angol minta szerint, de nagyobb százalékkal állapítják meg. 1928-ban bevezeti a kötelező öregségi, rokkantsági, özvegyeségi és árvasági biztosítást. A nyugdíjtörvény szerint a nyugdíjárulékot nem a munkavállaló, hanem a munkaadó fizeti. 1920 és 1930 között a csonkaországban lakásépítési kormányprogram zajlik: 290 ezer új lakás épül. Bethlen gróf miniszterelnöksége alatt a 100 ezer főre jutó orvosok száma majdnem a kétszeresére nőtt; a kórházi ágyak száma emelkedett, a csecsemőhalandóság pedig csökkent. A munkanélküliek száma lényegesen csökkent. A pénzügyi stabilitáshoz tartozott a Magyar Nemzeti Bank megalakítása 1924-ben, majd a pengő bevezetése. 1929-1930-ban közigazgatási reformot vezetett be Bethlen gróf kormánya, majd a vidéki önkormányzatokat korszerűsítette az 1929:30. törvénnyel. Az 1928:14. törvénnyel csökkentette a numerus clausus hatását, 4 %-kal megnőtt a zsidó egyetemisták aránya, amely addig is nagy volt. Bethlen

gróf, miközben teret engedett az általában nem magyar nagytőkének, támogatta a magyar kiségzisztenciákat. Kiemelten támogatta a keresztény középosztály boldogulását, amely négy nagyobb csoportból állt: középbirtokosok, tisztviselők és tisztek, vállalkozók, végül értelmiségiek és kistéisztviselők.

Összefoglalva meg kell állapítanunk, hogy gróf Bethlen István a 20. évszázad magyar tragédiái között bátorsággal és biztos tudással vezette a szétdarabolt magyarságot.

Végre eljött az idő, hogy Gróf Bethlen István nemzetmentő politikája bekerüljön a Magyarország szellemi panteonjába.

Raffay Ernő

Kocsis Zoltán laudációja

Tisztelt Egybegyűltekt! Tisztelt Hallgatóság! Kedves Zoli!

Itt élsz bennünk, akik ismertünk, láttunk, hallottunk, olvastunk. Zsigereinkbe ivódott megnyilvánulásaidnak egyértelmősége, kikerülhetetlensége – akár mint briliáns zongoraművész, mint zenekar-teremtő karmester, akár mint kísérletező zeneszerző, színpompás hangszerelő, akár mint a Bartók-életmű feltámasztásának ikonikus vezéregyénisége vagy éppen publicista a Mozgó Világ és a Holmi hasábjain. Sorolhatnám tovább számtalan elismerésedet, díjaidat, kitüntetéseidet, de ez téged sosem érdekelt. Te az Ügyért vagy elkötelezett.

Kérlelhetetlenséged a kottaképbe ágyazott zeneszerzői intenciók hiteles megszólaltatása iránt közismert. Még zeneakadémiai hallgató voltam, amikor egy alkalommal benyitottál a termembe, ahol éppen Beethoven Viharszonátájának záró tételét gyakoroltam. “Egész jó!” – mondtad mindenféle felvezetés nélkül, majd a másik zongorához ültél. – “Csak ne akard úgy játszani, mint minden zongorista, aki nem veszi észre az apró, ismétlődő szünetet a dallamban.” És megmutattad. A te interpretációdban a tétel elkezdett lihegni, a motívumok elválasztásával kérdővé, esdeklővé vagy éppen követelőzővé váltak. Értelmet nyert a szerzői utasítás, megfejtetted a kottaképbe rejtett üzenetet. Azóta is így tanítom.

Bármibe fogsz bele, sisteregsz az intenzitástól. Te végigjáród az utat. Szinte neked írta József Attila a mottóját: „*Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni...*”

Nem ismersz kompromisszumot. Ha valami mellett elköteleződtél, téged nem lehet többé eltéríteni a céltól. Ennek ékes bizonyítékai kiállásod a Bartók Új Sorozat megvalósulása mellett, vagy a méltatlanul elfeledett zenei értékek – archív felvételek, ritkán játszott, be nem mutatott zeneművek – újra megszólaltatása. De leginkább a kortárs zene mellett! Nem feledem azt hangversenyt, amelyen a 70-es évek közepének ikonikus zongoradarabját, Vidovszky László újszerű hangzásbeli csemegéket ígérő opuszát, a polgárpukkasztó, közönségriasztó “Schröder halála”-t bemutattad. A műben több mint negyven percen keresztül

kell megállás nélkül, egyenletesen skálázni fel s alá, miközben a fedelétől megszabadított hangszert körülálló kollégák fokozatosan elváltoztatják a zongora hangzását csavarok, tompító szivacsok vagy műanyag tiplik húrok közé illesztésével. Mindez a Zeneakadémia nagytermi szentélyében, zongorabérleti hangversenyen, a legnagyobb Schubert szonáta társaságában. Eszmei és zenei értéket találtál benne, felvállaltad. Azt is, hogy játékos közben többen elhagyják a termet.

Elektromossággal töltött, kristálytisza billentyűsed nem tűr ellentmondást, újaid parancsára szolgálai módon engedelmessé válsz a zongora billentyűzete. Játékos, vezénylősed egyértelmű, leszöveg. Kérdéseket csak ott tesztöl, ahol a szerzői szándék ezt kívánja. A zenei anyag fölényes birtoklása, memóriád végtelen kapacitása a legapróbb részleteket sem engedi elsikkadni, hallásod élessége már-már legendás. Ezzel fanatizálsz zenekari munkatársaid.

A felületesség, a talmiság feldühít. De ha megérsz a tudás mélységét, jelenvalóságát, tiszteleted határtalanra válik. Soproni József tanár úr mesélte: 15 éves konzervatóriumi diák voltál, amikor az első zeneszerzés-elmélet órán köszönés nélkül a zongorához rogytál és tenyereiddel tizenöt teljesen összefüggéstelen, disszonáns hangot ütöttél le a billentyűzeten. “Na, ezeket mondja meg!” Soproni tanár úrnak abszolút hallása volt – ezt te akkor még nem tudtad. Lassan, szinte csepegtetve kezdte egyenként megnevezni a hangokat. Tartásod a hangok beazonosítása során fokozatosan egyenesedett ki, majd a teszt végeztével felálltál és mélyen meghajolva köszöntötted őt. A tanár úr már akkor megérezte, hogy számodra a hitelesség mindennél előrébbvaló.

“A könyörtelen uniformizálódás, ami napjainkban dübörög, kíméletlenül gyalulja simára a ma még nemzeti és egyéb jellegzetességekkel megtűzdelt területeket, s vetíti előre kultúránk sajátságos és egyelőre megjósolhatatlan természetű átalakulását. Hogy ennek a folyamatnak mi, mikor s milyen körülmények folytán esik áldozatul, csak a jövő dönti el. De reménykedni még mindig lehet – hogy mindez talán mégsem torkollik a... kultúra általános megsemmisülésébe.” Ezt te írtad több mint nyolc éve a Holmiban. Látnok vagy. A te életműved dokumentálva van, felvételeidet követendő mintaként hallgathatjuk, írásaidal, megnyilatkozásaidal folyamatosan irányt mutatsz: ne lankadjunk a “tisztá forrás” – utáni kutakodásunkban.

Eckhardt Gábor

Tamás Menyhért méltatása

Portréfilmem vetítése után, azt látva - viszonzásul - Tamás Menyhérttől kis könyvecskét kaptam, 2018 nyarán.

“A szép könnyet szívárogtató portré műsorod viszonzásául” baráti érzülettel: Tamás Menyhért.- szól az ajánlás!

Ezt a sem verset, se nem prózát, ezt az élő beszéd mélységéig-magaslatáig

merülő lírai regényt, - ahogy Menyus meghatározza műfaját - lefelé szoruló füstjében apám (háttérben a család, a bukovinai székelység) kálváriás életének krónikája,” az 1983-ban a Szépirodalmi Kiadó gondozásában megjelent “Vigyázó Madár” prózai költemény prózát.

Az elkészülés/kiadás 8 évet késett, melynek tényleges oka - *“csak most (negyven esztendősen) értem meg a tapasztalat műfajára. Mostanra alakult ki szemléletesen - ebben nagy részük van prózára biztató barátainak - az a nézőpont, amely az epikai horizontokat is hitelesíteni tudja, ahonnan a vállalt valóság birtokba vehető.”*

Öt év elteltével válaszolok, s ha ezt ebben a tempóban folytatjuk, akkor biztosan sokáig fogunk élni!

Két éve készültem el az apámról maradt emlékek rendezésével. (én negyven évet késtem!)

Apám hatévesen egy hátizsákkal a hátán - szüleivel és testvérével - menekültek Brassóból 1920-ban.

Sokáig pályaudvaros, vagonos életük mégis elviselhetőbbnek tűnik az idő távlatából, mint az egyéves Tamás Menyhért családjáé és regényhőseié.

Az idő kérlelhetetlenül halad, de még nem késő, a történetek, a sárgult dokumentumok, a megfakult képek még nem vesztek el, birtokunkban vannak. Mesélnünk kell és még idejében továbbadnunk unokáinknak.

Egy író-költővel versenyre kelni grafikusként eleve veszített próbálkozás!
Életútjáról, hitvallásáról magát az író idezzük az “Életút helyett” bevezetőjéből.

“Legszívesebben térképre, sűrű pontokkal, erős vonalakkal jelölném ki életutamat - esztendőik távolságait mérve Bukovinától Bácskáig, Bácskától Dunántúlra /történelmi sorsvonalunkat személyes sorsvonalra finomítva), Dunántúltól Budapestig.

Aki csupán hallomásból ismeri a bukovinai székelyek másodszori világfutását, abban is reked felejtés.

Aki megélte?

Annak örök terü marad.

Ekkora terüről, mint amennyit rám is szabott, legfeljebb küszöbölhet a lélek, éltetés helyett sebzett idejét kínálja menedékül.

Egyedüli kincsiünk, kincsem az idegvégződés emlékezete: a hozott szó, a viendő ige, a bévült zengő ének.

Ahogy első kötetem fülvallomásában írtam volt: apám a csönd tiszteletét hagyta rám, anyám romlatlan zsolnárait. Családom, rokonságom egyetlen nótafát sem tart számon. Miként és miért éppen bennem keresett menedéket az ének, valószínű felsebzett gyermekkorommal magyarázható, de az is lehet, hogy guzsajjas estéi ígéztek meg.

Sose gondoltam, hogy végül is az otthagyt távolság avat íróvá. Budapestre kellett költözni, hogy hazalássak közösségemre, közösségem nyelvvilágára. (Szóízlelésre ma is gyakorta hazajárok, hagyom, hogy ihlető képességük színültig töltsön.)

“Iszákomban” a nyelvújítás előtti magyar nyelv igézetével, a város köréngetében csak az érlelt pillanatra vártam, hogy szavaimat a maguk tisztaságában szólaltassam meg. Érlelésemben - talán hihetetlenül hangzik - napos szerepe volt az akkori Népszavánál (melléklet-szerkesztőként) töltött éveknél. A Szép Szó több volt, mint munkahely, már az első esztendőmben nekem tetsző műhellyé tágult. A tágulás mellé számomra külön horizontokat nyitott - egyik napról a másikra a nagy öregek közelségébe “sodort”, bejáratos lettem Illyés Gyula, Illés Endre, Szabó Pál, Weöres Sándor és mások munkaszobájába. Felszabadító biztatásuk máig kísér. Akárcsak Jékely Zoltán, Szabó Magda, Simon István, Czine Mihály, Rónay László, Erdélyből Horváth István és Sütő András szemmel tartó bátorítása...

Szabdúszó korszakom, noha sosem hagytam magam foglalatosság nélkül, más irány, az itthon európainak lenni (Illyés) látásával gazdagított. Regényeim, hangjátékaim, (film) forgatókönyvírói kísérleteim után a legsűrítettebb műfajig merített. Az öregedés előszelében megint a vers! Vers egyszerűen, vers gazdagon, vers szívközel és halál-közel: örömitőn és véges szembenézéssel. Alkonyati számvetésben: lefelé és felfelé lépek.

A lefelé út akkor könnyű, ha a léptekhez kézfogás társul, ha asztalhoz ülőben érzem, a barátok: Ágh István, Görömbei András, Ács Margit, VAsy Géza, Serfőző Simon, Kő Pál, Freund TAmás, Blaskó Péter megmaradtak barátnak.

Akikkel nyolc évszázad köt össze, többen vannak!

Önvallomás, 2012

“Feleslegesen szólni méltatlan a magunkfajtához” szól az atyai intelem. Tamás Menyhért egész irodalmi tevékenységének a mottója lehetne, egyik legtömörebben fogalmazó írónk, aki a kimondandó mondatok redukciójával is olvasói együttérzést tud kelteni, arra készítetve, hogy a hiátusokat fantáziája mozgatóásával töltsse ki.

Mindig tiszta forrásból merített, soha nem piszkolta be magát megalkuvó engedményekkel” - olvashatjuk Rónay László monográfiájában.

Versei, gyermekversei, prózai művei, drámái, hangjátékai, filmforgatókönyvei, vallomásai, interjúi termékeny írói életet igazolnak. Számos művészeti szervezet tagja: 1974-től a Magyar Írószövetség, a Művészeti Alap, majd utódszervezetének a MAOE-nek elnökségi tagja, alelnöke 6 éven keresztül.

2011-től a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja. Számptalan elismerése, díja közül válogatva: 1984-ben József Attila díjjal, 1986-ban SZOT-Díjjal, 2009-ben Arany János díjjal, 2011-ben Balassi Bálint emlékkarddal, 2015-ben Magyarország Babérkoszorúja-díjjal méltatják. 2019-ben Kossuth-díjjal ismerték el irodalmi tevékenységét.

“Szóljon rög, kő, madáróra,
ügyelj oda minden szóra,

*less meg minden hazajelet,
hátha eggye hazavezet....”*

Tamás Menyhért egy éves korától szüleivel, öt életben maradt testvérével: Lőrincsel, Erzsébettel és a “három királyokkal (Gáspár, Menyhért, Boldizsár) tovább-tovább menekülő utazása talán megnyugodott, végleg hazatértek. A kálváriás út valóban véget ért, ám stációi bévül folytatódtak, ezen az sem változtat, hogy vannak, akik ismerték a gyógymódot, amely egységet teremthetne. A csendes, okos szót elnyomja az arrogáns harsogás, az egymást gyanakodva figyelő
“mi” és “ti”.

*csak kérkedjete
kérkedjete
a vannal
a ninccsel
amire kupori nyelvetek jár*

*kérkedjete
míg hangyásodik a kert
mezteleníthetők
a csillagok
esőzött napotok tart
míg áll
a címerezett maszkabál
talapzatos a közöny
a sekély áradásában
a káprázatnál nincs igazabb.*

Tamás Menyhért páratlan nyelvvilágú költészete és prózája mindannyiunkat gazdagít és immár a Magyar Örökség megkérdőjelezhetetlen részét képezi.

Sára Ernő

Réti József méltatása

<https://www.youtube.com/watch?v=LzJleahG-Vk>

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Mai autóba már nem szerelnek CD-lejátszót, a magnókazetta bedarálva végezte, a bakelitlemezt úri luxusként kacsint vissza, de régi jelentőségét már meg sem közelítheti. Mi marad akkor nekünk, a mostani önmagunknak és az utánunk jövő generációknak? Egy USB-port és a beledugott pendrive? Egyáltalán ez

magyarul van? Nincs, de ez sem marad. Ami marad és a hanghordozó-történelem végállomása lesz, az a felhő-alapú streaming. Miért is ezzel kezdem?

Azért, mert 1925-ben, a gramofon-korszak csúcsidejében született egy magyar fiú Romániában, ráadásul a román Romániában, közelebről az olajiparáról is híres Ploieștiben. Akkor Riedl Józsefnek hívták, ma, 98 esztendővel később a világ bármely pontjáról hallható viszont a hangja, ha a nagy platformok bármelyikének oldalán beütjük Réti József nevét. Ma reggel 19 korongról szólt azonnal felismerhető, kissé zárt, egyedi felszínű, felfele korlátlan tenorja. Mi ez, ha nem az emberi-művészi léptékű örökkévalóság, az énekes kimondott vagy kimondatlan célja azon túl, hogy a terem közönségét is elbűvölhesse?

De vissza az életrajzhoz. A kisfiú Jóska olajmérnök édesapja akkor Romániában teljesített szolgálatot, a család 1939-ben települt vissza Magyarországra. Réti kezdetben zeneszerzést tanult, mesterei Lisznyay Szabó Gábor és Faragó György voltak. Később a Liszt Ferenc kórus tagja lett. Elmondása szerint a pécsi IX. szimfónia koncert hozta meg életében a döntő fordulatot, ekkor határozta el, hogy énekes lesz. 1949-től a Honvéd Együttes, 1953-tól a SZOT Együttes énekkarának tagja. Az Operához 1953-ben került, előbb ösztöndíjasként, majd 1973-as haláláig magánénekesként.

Réti pályafutása három egyenrangú területre oszlik: éppoly jelentős volt opera-, mint pódiuménekesként (oratórium, dal), valamint 1964-től zeneakadémiai tanárként. Az Operában a *Bohémélet* Parpignoljaként debütált, Tóth Aladár óvó felügyelete mellett kezdetben kisebb feladatokon edzette – ezek közül nem egyet örömmel tartott meg haláláig. 1956 után hamar felfedezték benne a rég keresett Mozart-, és bel canto tenort, Rösler Endre utódját. Sorra kapta a testhezálló feladatokat: *A sevillai borbély* Almaviva grófját, a *Don Pasquale* Ernestóját. A „nagy kiugrásra” 1961-ben került sor: ekkor brillírozott először az *Ory grófja* címszerepében, melyet további jeles alakítások követtek: a *Così fan tutte* Ferrandója, a *Don Giovanni* Don Ottaviója, a *Manon Lescaut* Des Grieux-je, a *Titkos házasság* Paolinója, a *Wozzeck* Kapitánya, a *Szöktetés a szerájból* Belmontéja, a *Szerelmi bájital* Nemorinója, a *Márta* Lyonelja, a *Bohémélet* Rodolfója, a *Hamupipőke* Ramirója, a *Lammermoori Lucia* Edgardója, a *Három a kislány* Schubertje, *A denevér* Eisensteinje, a *Rodelinda* Grimwaldja és nagy kedvence, *A nürnbergi mesterdalnokok* Dávidja.

1953. október 10-én lépett először az Operaház színpadára azzal a kétmondatos Parpignollal, és lépett onnan le szinte napra pontosan húsz esztendővel később, 1973. október 26-án, a *Don Pasquale* nehéz, kényes tenor főszerepének, Ernestónak eléneklése után – de úgy mondanám inkább, hogy 1108 előadás abszolválása után – intézményünk nyilvános adatbázisa, a majdnem 60 ezer előadás minden részletét rögzítő Opera DigiTár összegzése szerint. Elképesztő szám ez, ma ennyit három főszerepes szólista teljesít harminc év alatt, nagyságrendileg elmondható tehát: szinte 100 esztendőt dalolt csak az Opera színházaiban Réti József – két évtized alatt.

Mindeközben a gömbölyded Réti nem tartozott a Házy- vagy Melis-típusú, elsőprő énekeszínészek közé, azonban egyszerre különleges és különös

hangjával mégis mindent meg tudott oldani. Opera- és hangverseny repertoárja a preklasszikusoktól a kortársakig terjedt, több ős- és magyarországi bemutató részese volt. Ilyesmi időnként elhangzik művészekről, és nincs idő belegondolni laudációk alkalmával, hogy egy Bach-passió tenoráriájának futamai és annak stílusa, hangütése, nyelvezete annyiban különbözik egy kortárs atonális mű megtanulásának és eléneklésének nehézségeitől, mintha a focistának kosaraznia kellene...

Pályafutása nemcsak itthon, de Európában is kibontakozhatott, az 1960-as években a Rádió és a Hungaroton is számos felvételt készített vele. Novemberben lesz 50 éve, hogy mindössze 48 évesen, ereje és művészete teljében elragadta a halál.

A sors iróniája, hogy több évtizeddel halála után került ismét a nemzetközi figyelem keresttüzébe. Herbert von Karajan nevelt lánya, Monique Montagne fedezte fel az „ismeretlen hangot”, amikor a *Bal lábam (My left foot)* című ír filmet nézte, amelynek képsorai felett a tenor a *Cosí fan tutte* gyönyörű áriáját énekelte. Montagne hosszas nyomozás után jutott az ismeretlen magyar művész nyomára, kereste őt, de már csak a művész régóta hantolt sírját mutathatták meg neki.

Emléke szívünkben örökké él, szoktuk mondani igazán kedves és valóban felejthetetlen halottainkról. De én például hároméves voltam Réti József elhunytakor, és vidéki gimnazistaként életemben először az Operaházban csak 1987-ben jártam, amikor a nagy tenorista emlékét belephette a por. És mégsem. Amikor végre újra lehetett, 1991-ben posztumusz örökös taggá választották, ez hatalmas érdem, amikor művészek művészre voksolnak, és még kampányra sem nyílik mód. És itt a mai nap, egy újabb ünnepi mérföldköve a nem-felejtésnek.

19 órányi zene bárhonnán, bármikor, bármennyiszer meghallgatható Réti Józseffel. Nem kell, nem is szabad és nem is lehet elfelejteni azt, akit érdemesnek talált saját jelenkora a – de szép szóval mondták régebben – megörökítésre. A maradék időt felesleges és a zenét, hangot leírni ab ovo képtelen beszéd helyett most ne Donizettit, hanem már Mozartot hallgassuk Réti Józseffel karöltve, Medveczky Ádám vezényletével. A nem sokkal halála előtt felvett árialemezről a legszebb ária szól most is, mint abban a filmben. Un aura amorosa – a szerelem bűvös ködéről mesél, nem a feledésről.

Isten éltesse odaát is Réti Józsefet!

<https://www.youtube.com/watch?v=qtv6KxcjftQ>

Ókovács Szilveszter

LAUDÁCIÓ – DÖBRENTAI KORNÉL

„A költészet egyike az emberi szellem marathoni távjainak. Valóban nagyon hosszú az út „lélektöllélekgig”, amíg a kiválasztott kevesek által új formában megfogalmazott és új tartalmakat hordozó igazság valóságos tulajdonná lesz egy nemzet számára.” – így vall 1972-ben, 27 évesen Döbrentei Kornél lélekről, költészetéről.

Ezért szívem szerint most méltatás helyett csak verseit olvasnám hosszasan.

Az lenne az igazi méltatás a kortársak közt a legnagyobbbról. Hiszen József Attila-díján, Kölcsey-díján, Balassi Kard kitüntetésén, alternatív Kossuth-díján kívül is több oldalt töltene meg elismerésének, kötetének felsorolása.

Igazán nagyra azonban nem csupán ez teszi, sokkal inkább az, hogy az igazságot kimondó, korszakos közéleti lírája mellett tematikus, poétikai, műfaji sokhangúsága kiemeli korának számos, rangos költője közül is. A kilenc esztendősen már verset író fiú 1956-ot gyermekként éli át, ám felnőtt, érett fejjel verseli meg és válik ezzel a forradalmat megéneklő óriás-triász tagjává Márai Sándor és Nagy Gáspár társaként.

A Fiú

Még fel-felugatnak a gépfegyverek,
hangjuktól az álom burka megreped,
kint, ha zörg a szélzilálta pléheresz,
jól tudom már, nem angyalszárny neszez,
surrog halálvemhű ólombogyó-raj,
és torokgyíkos gyermeki torokkal,
a hajnal sebnedvétől nyákos gallyak
közt hörögve gyászolnak a varjak,
s én riadt anyámat aggódva kérdem:
eltalálták a Kiszjzúst az égben?
(Talányos válaszáat: „már igen s még nem”,
harminchárom évig tart, míg megértem.)

S a kívánság-levél, amit az este
az ablakba kitemtem szívrepesve?
Félve keresem, hál’Istennek, nincs már ott,
üres a bekartonozott ablaktok,
hogy itt járt Ő, lényével mégis teli,
nem halt meg mégsem, minden ezt hírel,
eltűnt a lista, s megleltem hitemet,
langy-lágynak érzem a zúzos hideget,
s örökléttel kacér a kétes béke:
züllött cipő elsónapos fényessége.

Költészete állandó rezonálás a magyar valóságra. A „Karácsony 1956”-tól, az „Átpingált Március”-on keresztül a „Kardélen”-ig emberi, poétai igénye sosem volt kevesebb a teljes magyar valóság panorámás látásánál és láttatásánál.

Aki pedig a pokolig és a mennyig akar látni, nem lehet álkorszerű, divatos szövegszövögető kisiparos csupán: az csak szókatedrális építő lehet, olyan költő, aki sorsfordító témákról teljes személyességgel, kimeríthetetlen bibliai jelképtárral, zavarba ejtően meghökkentő, eredeti, Szabó Dezsői magaslatokra húzott szókatedrálisokkal örökérvényű igazságokat mond ki nekünk, rólunk, a felelősen szólni tudó és akaró nagyok kései, méltó utódaiként.

Mint Babits, ő is a mindenséget vágyja versbe venni és ebben magánál tovább is jutott. Nem csak lírája, de esszéi, gyermekeknek szóló versei és regényei, publicisztikája, lapszerkesztői tevékenysége is ezt bizonyítja.

Együtt bégetni a „nyájjal” senki se látta. Türelme rebellis türelem, haragja, dühe mindig csak a megélhetési rettegőkhöz és hamis prófétáknak szól.

Döbrentei Kornélnak már rég babérkoszorú volt a fején, amikor végre nemrég a valóságban is megkapta azt. Életében klasszikussá lett: mint a legnagyobbak. Hisz életparancsa lett 95-ben megfogalmazott ars poetica-ja: „Számomra két időszámítás létezik: A vers előtti és a vers utáni. A köztes mintha nem az én időm lenne. Nincs hatalmam felette. Lehet, amikor írok, valaki hatalmas, fölérhetetlen szellemiség súg nekem. Valószínű. De eszmélkedésem kezdetétől én csak annyit tudok, hogy el akarok mondani valamit, s azóta is rázom a rácst. (1995)

Tisztelt Ünneplők! Ritka, kiváltságos pillanat élő klasszikussal találkozni, méltatni! Milyen jó, hogy nem kell majd tülekednie ott fenn, a magyar költészet hallhatatlan óriásainak asztalánál, mert előre odakészített, üres szék várja majd, mikor – reményeink szerint még nagyon sokára – odaér. Mert Döbrentei Kornél költészete magyar örökség.

Takaró Mihály

A Szigetvári Várbaráti Kör laudációja

A Szigetvári Várbaráti Kör 1959-ben alakult 163 fős tagsággal, célja Zrínyi Miklós és hős bajtársai emlékének ápolása, Szigetvár és a Zrínyiek történelmi szerepének megismertetése, Szigetvár műemlékei védelmének szorgalmazása. A Kör alapítója és első elnöke Molnár Imre, gimnáziumi tanár volt, aki célul tűzte ki a Zrínyi-kultusz újjáélesztését, a történelmi hagyományok felelevenítését és ismeretek nyújtását mind a tanulóifjúság, mind pedig a felnőtt korosztályok számára. A Kör vezető szerepet töltött be az 1566. évi ostrom 400. évfordulója alkalmából megrendezésre kerülő ünnepsorozat megszervezésében és lebonyolításában, ezzel kapcsolatosan Szigetvár várossá avatásában.

Molnár Imre és a Várbaráti Kör mindenekelőtt a gimnázium tanulóiba igyekezett beleoltani a város történelmi múltja iránti érdeklődést. Hangversenyek, vetélkedők, előadástek, kiállítások segítették a kor, a Zrínyi család, a hősi múlt megismerését. A kör azonban egyre bővült, a városlakók, a környéken élők is elkezdtek látogatni a rendezvényeket.

A Kör nagy szerepet játszott a város történelmi emlékeinek megmentésében, felújításában is. Aktív munkája nyomán több történelmi személy kapott szobrot Szigetváron. Véleményt nyilvánított városrendezési ügyekben, új utcák, lakótelepek elnevezésénél. De nem csak a városlakókat nyerte meg a Zrínyi-kultusz ügyének, hanem országosan, sőt országhatárainkon túl is felfigyeltek a Kör tevékenységére. Kapcsolatok épültek a külföldön élő, különösen a környező országok magyar közösségeivel és a Zrínyi hagyományokat ápoló horvát

személyekkel, településekkel és szervezetekkel. E kapcsolatok eredményeként számos Szigetvárra és Zrínyiekre vonatkozó emlékkel gazdagodott a város, a Várbaráti Kör. Az akkori párt és állami vezetők közül többen második „Petőfikör”-nek titulálták a Várbaráti Kört, mely nyíltan merete vállalni a nemzeti múltunkkal való azonosulást, az internacionalizmus helyett a hazafiságot. A város elismerte a Kör és vezetője munkásságát, Molnár Imre díszpolgári címet kapott. Mellszobrát a róla elnevezett könyvtár előtt közadakozásból állíttatta fel a Várbaráti Kör.

Molnár Imrét Ravazdi László könyvtárigazgató követte, aki ugyancsak negyed- századig állt a Várbaráti Kör élén. Javaslatára került az egyesület gazdag helytörténeti gyűjteménye a Városi Könyvtár épületébe, s ott áll ma is a kutatók, érdeklődők rendelkezésére. Kovács Sándor Ivánnal, a kiváló Zrínyikutató professzorral hosszú éveken át szervezte Szigetváron az irodalomtörténeti konferenciákat. Őt nyugalomba vonulása után 2008-tól a könyvtár és a Várbaráti Kör élén is Varga Zoltán követte.

A körnek jelenleg több mint 300 tagja van, akik a 64 évvel ezelőtt meghatározott célok megvalósításáért dolgoznak. A rendezvényeken a tagság mellett számos érdeklődő is részt vesz. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem és a pécsi egyetem oktatóinak részvételével rendezett tudományos konferenciasorozat már szintén évtizedes múltra tekint vissza. A helyi hagyományok szervezett formában történő ápolása céljából új, a közgondolkodást, a lokálpatriotizmust is pozitívan befolyásoló megemlékezések, ünnepek sora fűződik a Kör nevéhez. Ezek közé tartozik a város török uralom alóli felszabadulásának napja, a hadvezéreköltő Zrínyi Miklós születésnapjához kapcsolódó Zrínyi szavalóverseny és a szeptember 7-i kegyeleti ünnepeksorozat, melyen török és horvát közéleti személyiségek mindig részt vesznek. A Kör fontos szerepet játszott abban is, hogy a török emlékek, a Szulejmán emlékmű majd mindenki számára elfogadható módon jelenjenek meg a városban. A tudományos ismeretterjesztést szolgálják a megjelentetett kiadványok, ezidáig több mint 60 kötet látott napvilágot. A Kör legnagyobb szabású munkája, a Szigetvár története c. tanulmánykötet. A csáktornyai Muraköz Múzeummal közösen megvalósított „A Zrínyiek útján” c. projekt keretében létrehozták a település földműves kultúráját bemutató Bosnyák Helytörténeti Kiállítást, mely a Helyi Értéktár mellett a Baranyai Értéktár részévé is vált. A Kör tevékenysége jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy Szigetvár a Leghősiesebb Város címet viselheti. A Kör mottója is lehetne Zrínyi néhány sora:

„Nem másra használ eleink tündöklése nekünk, hanem hogy égő szövétneknél, fényes fáklyánál futjuk a mi életünk pályáját, nem lehetünk sötétben, sem mi, sem az mi cselekedeteink; ha jól viseljük magunkat, azoknak fényességénél mindjárt minden ember meglát: ha rosszul, úgy nem kerülhetjük el az ujjal való ránk mutogatást.”

Csikány Tamás

Magyar Örökség és Európa Egyesület (1%)
adószám: 18232101-1-43

1114 Budapest, Bartók Béla út 59.
e-mail: magyarorokseg1995@gmail.com
Tel.: +36 30 9416-202
www.magyarorokseg.hu

Kérjük személyi jövedelemadója 1%-át ajánlja
a Magyar Örökség és Európa Egyesületnek

K&H Bank: 10200971-21523575-00000000

**A Magyar Örökség és Európa Egyesület,
valamint a Magyar Örökség Díj fő támogatója
az Agrárminisztérium és a Hungarikum Bizottság.**

AGRÁRMINISZTÉRIUM

Támogatóink:
Magyar Tudományos Akadémia
Schmitt Pál volt köztársasági elnök
Vincze László és Fiai Papírmerítő Műhely